

11. A *Hydrophilus piceus*, mely tudvalevőleg a vizek lakója és melynek lárvája a part mentén levő lyukakban bábozódik, sokszor elpusztul a vízben, ha az erősen befagy, de egyes esetekben ha a fagyás nem nagy és helyzete kedvező, megmenekülhet. Amint tapasztaltam, helyzete akkor kedvezőtlen, ha vízszintesen van a jégben és viszont kedvező, ha függőlegesen van; mert ha pl. a jégben levő bogarakat hazavittem és melegebb helyre tettem, hogy a jég megolvadt, egy-két *Hydrophilus* életben maradt, míg ellenkezőleg, ha kedvezőtlen helyzetben volt, azaz vízszintesen fektült a jégdarabban, soha sem maradt életben.

12. A *Sisyphus Schöfferi*, ha a gomolyt gurítja, nagyon feltűnő és mert lassan mozog, könnyen agyon tapossák.

13. A *Gryllus domesticus* és *campestris* danája elárulója rejtek helyét.

14. A *Rhynchites betuleti* lárváját, mely nagyon szívós életű, mert étlen szomjon 5—6 hétig is él, jóllehet erős burok védelmezi, épen a burok teszi feltűnővé és így észrevévése, szedése, elpusztítása nem ütközik nagy akadályokba.

15. A rovaroknak korai megjelenése, pl. a *Peritelius griseus*-é, továbbá a rovaroknak vagy lárváiknak tömeges fellépése hátráltatólag befolyásolja az élet idejét, pl. a *Cnethocampa processionea* hernyói, *Lytta vesicatoria* stb., mert elpusztításuk annál könnyebb.

16. A *Sarcophagák* lárvái a dögevő állatok áldozatául esnek.

Egy katalogusról.

Irta Mallász József.

A közelmúltban méltó feltűnést keltő munka hagyta el a sajtót. Pontos címe a következő:

„A kecskeméti államilag segélyezett evangélikus református főgimnázium állat- és összehasonlító állatbonctani és természettudományi és politikai földrajzi statisztikai és néprajzi gyűjteményeinek katalogusa. Claus K. dr.: „Lehrbuch der Zoologie, 1891“ című műve és sok más kiváló állattani munka segítségével összeállította: Balázs István philosophiae doctor, a vegytan, természetrajz és földrajz okleveles rendes középiskolai tanára. Budapest, 1902. Singer és Wolfner. Andrassy-út 10.“

Mielőtt ezen munka ismertetésébe fognék, kötelességet vélek teljesíteni azzal, hogy röviden rámutassak Balázs István dr. irodalmi multjára, a mint az az említett katalogus 2. és 3. lapján olvasható :

1., „A pollenről, különös tekintettel a honi angiosperm fajokra“ című munkáját „Miután a német növénytani tudományos szakfolyóiratok közül egy páran ismertették szerző e munkájának rövid tartalmát, a külföldi német és francia (pl. Professeur dr. P. Parmentier, a Institut botanique de Besancon (France) igazgatója) botanikusok közül szerzőt többen fölkérték hogy munkáját címükre elküldeni szíveskedjék.“ (!)

2., „A kolozsvári piaci tej egészségügy i szempontból“ című munkájáról pedig „Több alhozértő szakember, tanárok, orvosok, gyógyszerészek (!) stb., továbbá a napilapok közül egynehányan, elismeréssel nyilatkoztak,“ — sőt „Potássy János, a nagyváradi m. k. állami főreáliskolában a vegytan okl. rendes tanára, a „Nagyváradi piaci tejek kémiai elemzése“ című tudományos értekezésében (megjelent a nagyváradi m. k. állami főreáliskola 1898—99-ik évi Értesítőjében és külön lenyomatban is Nagyváradon) pedig forrásul használja föl.“

No de hagyjuk, elég ebből ennyi és térjünk át a 179, illetve 183 oldalos munkára, melynek „tájékoztató“-jából elég következőket olvasnunk, hogy a szerzőről is — jelen esetben — tájékoztatva lehessünk :

„Az inficiált, kitömött állatokat dezinficiáló ládában benzinnel és szénkénnel megpróbáltam dezinficiálni, nem lévén azonban semmiféle helyiségünk, termünk vagy szobánk, sem pedig igazi dezinficiáló ládánk, ahol és amiben az állatgyűjtemény fertőtlenítését kifogástalanul végrehajthattam volna, — bár a benzin és a szénkénnel a legtöbb fertőzött emlős állatban és madárban elpusztította az inficiáló rovarbábokat és rovarlárvákat, — mégis könnyen megtörténhetne talán, hogy a gyűjtemény egyik régi szekrényében a figyelmes kereső néhány kitömött állatban moly- vagy Dermestes-alcát még mindig találna. Az is könnyen lehetséges, — sőt valószínű, — hogy a benzin és a szénkénnel a dezinficiáló ládába rakott kitömött állatokban az összes rovarpetéket, alcákat, bábokat stb. megölte, de miután az ablakok repedésein keresztül a szél (nemde az a bizonyos „éjjel-nappal fujdogáló alföldi szél“ ?), a levegőáramlás az utcák porával, piszkával új, élő rovarpetéket, rovarbábokat (!) etc. hordott be a szertárterembe, a romlás csiráit a

régi rendszerű, roszzsul záró, primitív gyűjtemény-szekrényekbe rakott, már dezinficiált, rovarmentes emlős állatokba és madarakba újra beoltotta“.

Ha ezek után a közel 11¹/₂ ívnyi munkát átlapozgatjuk csak hamar meggyőződünk arról, hogy ennek fényoldalát minden kétségen kívül azon 74 oldala, vagyis közel 5 ívnyi terjedelme teszi, mely nyomdafesték hiányában anyaszűz tiszta fehér színben ékeskedik. Ide számítható még az a körülbelül 16 oldal is, melynek mindegyike a papír és nyomdafesték pazarlásának klasszikus példája. Így pl. a katalogusnak idézett remek címe 3 oldalt foglal el, egy oldalt elfoglal továbbá, a: „minden jog fentartva“; egyet: „a részvénytársaság könyvnyomdájából, Kecskeméten.“; egyet: „a tartalomjegyzék a legutolsó oldalon olvasható.“; egyet: „II. néprajz (Beszerzés alatt)“, 4 oldalt ez: „Állat- és összehasonlító állatbonctani gyűjtemény.“; 3 oldalt: függőleges és vízszintes irányban húzott egyenes vonalak (kimutatás) olyan fölírással mint pl. „I. állatkör. Protozoa, Véglenyek.“ stb. stb.

Végeredményében tehát 183 oldalos katalogus, mely „két és fél évi fáradságos munka eredménye“ voltaképen 93 oldalra terjed — látszólagosan; de végtére ki tehet róla, hogy a „Kecskeméti á. s. e. r.¹⁾ főgimnázium“ gyűjteményében, hogy csak egyet is említsek, a „VII. állatkör“-ből pl. csak a *Retepora cellulosa* L. van meg és ennek külön oldal jut?

Ezek után, bár szerző erősen biztat, hogy „Claus K. Dr.: „Lehrbuch der Zoologie, 1891.“ című művét és más modern szisztématicai munkákat használtam az Állat- és összehasonlító állatbonctani gyűjtemény rendezéséhez“, csak félve nézegetjük a „tudományos“ részt.

S nem ok nélkül, mert az a „szisztématica“, melylyel itt találkozunk, igazán megdöbbentő „modern“!

Izleltetőül adok pár mutatványt: — többet igazán nem érdekes — íme:

A Hemipterák felsorolását a Coccidae családnál kezdi és a Pentatomidae családnál végzi; a Dipterák felsorolását az „Acaly-

¹⁾ E klasszikus rövidítés: „á. s. e. r.“ azt jelenti: „államilag segélyezett evangélikus református.“ Egy másik ilyen rövidítés, mely szintén nincsen híján minden szellemességnek: „á.- és ö. á. gy.“ azaz „állat- és összehasonlító állatbonctani gyűjtemény.“

ptera“ (Sepsinae) családnál kezdi és a „Limnobiidae“ (Tipulidae) családon végzi; a Lepidopterák felsorolását az „Ophiusidae“ (Noctuidae) családnál kezdi és az „Equitidae“ (Papilionidae) családon végzi. A Coleopterák felsorolását a Coccinellidae családnál kezdi és a Cicindelidae családnál végzi.

Ha szerző „modern szisztematiká“-ja így néz ki, akkor azután nem csodálkozhatunk, ha nemcsak a fajtákkal, fajokkal, nemekkel, de még a családokkal sincs tisztában.

A Dipteráknál p. o. a Syrphidákhoz tartozó *Melithreptus scriptus* L. a Conopidae, a *Medeterus diadema* L. *Dolichopodida* a Bombyliidae, a *Simulia reptans* L. és S. „columbacschensis“ Simulidák a Bibionidae családokba helyezi. A Coleopteráknál a Silphidákhoz tartozó *Catops* és *Agyrtes* és az Alleculidákhoz tartozó *Cteniopus sulphurea* L. a Chrysomelidae, az *Anthaxia* (=Buprestidae) az Elateridae családba sorozza; a Byrrhidae családból *Xylophaga* (!) lett és a *Byrrhus*-t beosztja a szűfélékhez tartozó *Scolytus rugulosus*-sal együtt a Dermestidae családba.

Most már elképzelhető az a zavar, melylyel a nemek és fajok felsorolásánál találkozunk! A Coleopteráknál pl. 10 felsorolt *Coccinella* közül csupán kettő az, a többi *Hippodomia* és *Halyzia*; 4 *Callidium* közül egyetlen egy sem az, hanem: 1 *Pyrrhidium*, 1 *Phymatodes*, 1 *Rhopalopus* és 1 *Hylotrufes*; ép így 5 *Clytus* közül egy sem az, hanem 1 *Plagionotus*, 2 *Clytanthus* és 2 *Xylo-trechus*. A synonymmá lett család-, nem- és faj-neveknél pedig se hossza, se vége, ezeknél talán csak a sajtóhiba több.

No de befejezem az „érdekes“ böngészést és csak még következő kis adattal szolgálok a „tudományos“ rész általános jellemzéséhez: A Coleoptera részben p. o. 236 felsorolt állatnál 106 hibával, a felsorolt 72 Dipteránál 45 hibával, a pókoknál pedig 4 (négy) állatnál 7 (hét) hibával találkozunk — csak.

De eltekintve ezektől, szerző úgy látszik, még azokkal a hangzatos címekkel sincs tisztában, melyek oly sok, különben üres lap közepén díszelnek, mert különben az „összehasonlító állatbonctani gyűjtemény“ fejezetében csak nem sorolta fel madárfészkeket és — húgyköveket és szörgolyókat? Ha mindezekhez még hozzáveszszük azt a tényt, hogy szerző néhány tanítványának (!) segítségével (?) végezte a determinálás nehéz munkáját, úgy hiszem, hogy megkaptuk a hosszúcímű katalógus tiszta képét.

De ha valaki kérdezné, hogy egy ilyen munkát miért is kell „ismertetni“, úgy felelettel maga a szerző szolgál: „Miután az 1901-ik év március havában végre az Állat- és ö. á. gyűjtemény

összes tárgyainak rendszertani csoportosítását is befejeztem, a rendezett két gyűjtemény Katalógusát most íme közzéteszem, hogy munkám fölött a szakemberek kritikát gyakorolhassanak s hogy amikor szakkollégáimat arra kérem, hogy munkám fölött ítélkezzenek, — mert hiszen amely pillanatban egy szerző egy művet a könyvpiacra bocsát, ugyanakkor feltétlenül aláveti magát az ahhoz értők bírálatának is, — egyúttal mindenkinek, a ki csak kezébe veszi e könyvet, tudomására juthasson, hogy a vegytan, természetrajz és földrajz tanára üres idejében az 1898—1899—1900—1901 tanévekben a kecskeméti államilag segélyezett evangélikus református főgimnázium kulturális fejlődését miképpen igyekezett előmozdítani.“

— Uram! — „*elvégeztem a dolgot, melyet veám bízál volt, hogy elvégezzem*“²⁾ azon megjegyzéssel, hogy szerény véleményem szerint ez a katalógus, szerző klasszikus rövidítésével élve: *á. s. e. r.*, azaz: *általánosságban s egészében rémséges*. Valóban szerencse, hogy szerző „minden jogot fentartott“, így legalább remélhetjük, hogy példáját egyhamar nem követi senki!

Episema glaucina Esp.

Irta A. Aigner Lajos.

Ezt a rendkívül változó bagolypillét néhány év óta tanulmány tárgyává tettem és az összehasonlítás kedvéért igyekeztem számosabb példányát összegyűjteni. Ez annyira sikerült, hogy jelen észleleteimet mintegy száz példányra alapíthatom.

A leírások a következő alakokat különböztették meg:

1. *Glaucina* Esp. (tersa Hb., trimacula Frr.), vörhenyes, csaknem egyszínű;

2. Ab. *tersina* Stgr. (tersa Boisd., trimacula H.-S.), szürkés, többnyire két fekete foltal;

3. Var. (et ab.) *dentimacula* Hb. (trimacula Hb.), szürke, sötét foltokkal;

4. Var. et ab. *hispana* Boisd. (trimacula H.-S.), kékes, erős foltokkal, fehér erekkel. A subvar. *meridionalis* Calb., valamivel világosabb.

5. Ab. (et. v.) *unicolor* Dup., sárgás, csaknem egyszínű;

²⁾ János evang. XVII. r. 4. v.